

Оскільки, відповідно до статті 2 Закону України «Про захист персональних даних» поширення персональних даних – це розповсюдження, реалізація, передача. А в статті 182 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу.

Катеринюк Віктор Вікторович,
старший детектив – заступник керівника
відділу детективів Національного
антикорупційного бюро України

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ВИКРИВАЧІВ

Вперше на рівні закону поняття «викривач» закріплено Законом України № 1261-VII від 13.05.2014, яким змінено редакцію ст. 20 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», який втратив чинність.

На даний час визначення поняття викривача міститься у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» (№ 1700-VII від 14.10.2014) та у ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (№ 4651-VI від 13.04.2012) (далі – КПК України).

Таким чином, законодавство України пов'язує викривача із фактом повідомлення саме про корупційне правопорушення.

Проектом Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки (Додаток 1 до законопроекту № 4135 від 21.09.2020) захист викривачів корупції пропонується визначити одним з пріоритетних елементів системи запобігання і протидії корупції (п. 2.6). У цьому ж документі окреслено 3 основні проблеми, які зводяться до відсутності поваги до викривачів корупції у суспільстві; недостатньої поінформованості осіб, які хочуть повідомити про корупцію; неналежного захисту викривачів.

Антикорупційною стратегією пропонується встановити стратегічні результати, яких слід досягнути для вирішення зазначених проблем.

Щодо окреслених проблем та запропонованих стратегічних результатів у сфері захисту прав викривачів слід зазначити наступне.

Відповідно до результатів опитування «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність», проведеного компанією «Info Sapiens» за фінансової підтримки Антикорупційної Ініціативи Європейського Союзу в Україні, орієнтація бізнесу та населення на відкриття корупції знизилась [1].

Однак у цьому дослідженні не з'ясувались причини такого результату.

Відсутність поваги до викривачів корупції у суспільстві, про що констатовано у проекті Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки,

це оціночне поняття і результатів досліджень про ставлення населення та бізнесу до викривачів корупції не має.

Тому на даний час не має підстав констатувати факт відсутності чи наявності у суспільстві поваги до викривачів. Сама констатація факту відсутності поваги до викривачів у суспільстві у нормативно-правових актах (антикорупційну стратегію пропонується затвердити відповідним законом) може відвернути осіб від викриття корупції.

Утім громадяни і бізнес оцінюють реальні ризики та можливі вигоди від викриття корупції. І як раз щодо цих питань необхідно проводити роз'яснювальну роботу, пояснюючи, що таким чином громадяни отримують загальне благо у вигляді дотримання законів, збільшення надходжень до усіх видів бюджетів, зменшення збитків та витрат держави, покращення рівня економіки, а значить і рівня екології, освіти, медицини; можуть отримати грошову винагороду за повідомлення про корупцію; а ризики мінімізовані ефективною системою захисту і дієвими гарантіями.

Таку просвітницьку роботу потрібно вести не тільки у зв'язку із важливістю протидії корупції, а і у зв'язку із важливістю співпраці населення у виконанні державою правоохоронної та інших функцій. Оскільки складно уявити лояльність населення до якогось одного державного органу, організації чи установи при тотальній недовірі до всіх інших.

При цьому для потенційних викривачів небезпека є завжди реальною і такою, що може настати завтра у вигляді порушення майнових, трудових та інших прав або безпосереднього застосування сили, а вигоди є потенційними та віддаленими у часі.

Тому в першу чергу необхідно забезпечити безпеку викривачів корупції – учасників кримінального провадження, оскільки саме такі викривачі зазнають найбільшої небезпеки.

Найефективнішою гарантією безпеки викривачів та близьких їм осіб є конфіденційність, тобто право викривача на конфіденційність та анонімність, закріплене в п. 6 ч. 2 ст. 53-3 та у статті 53-5 Закону України «Про запобігання корупції». Дотримання лише цього одного принципу захищає викривача від загроз незаконного впливу на нього.

Слід зауважити, що анонімність і конфіденційність не є синонімами. Анонімність є правом викривача взагалі не розкривати нікому свого імені. При цьому анонімні повідомлення підлягають розгляду за умови, якщо наведена у них інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені. Однак анонімність ускладнює або навіть унеможливує реалізацію інших прав та гарантій, наданих викривачам законодавством, оскільки такі права та гарантії мають персоналізований характер.

Гарантія конфіденційності полягає у забороні розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або

бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом.

Однак зі змісту ч. 2 ст. 53-5 Закону України «Про запобігання корупції» можна зробити висновок, що така гарантія не є безвинятковою. Так, у разі якщо законом дозволяється без згоди викривача ухвалення обгрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати особу викривача, викривач повинен бути повідомлений про це не пізніше ніж за 18 робочих днів до дня розкриття відповідної інформації шляхом вручення йому повідомлення про ухвалення відповідного рішення під розписку. У повідомленні про розкриття інформації про особу викривача має бути вказано коло осіб, яким буде розголошена інформація, а також підстави такого розголошення.

У свою чергу ч. 9 ст. 214 КПК України передбачено, що слідчий, дізнавач протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у письмовій формі повідомляє Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті.

Копія зазначеного повідомлення Національному агентству надається викривачу.

Зокрема у повідомленні повинні бути вказані прізвище, ім'я, по батькові заявника (викривача) (ч. 5 ст. 214 КПК України).

При цьому доступ до такого повідомлення отримують невстановлена кількість працівників правоохоронного органу та Національного агентства, які будуть відправляти, отримувати та обробляти таке повідомлення. Мета цього повідомлення незрозуміла. Можна припустити існування в Національному агентстві обліку чи реєстру викривачів, що суперечить суті принципу конфіденційності.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство використовує дані тільки про кількість викривачів і тільки при підготовці національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики (п. 1 ч. 2 ст. 20 цього Закону).

Оскільки захист прав викривача Національним агентством здійснюється тільки за зверненням викривача, практичною користі від повідомлення, передбаченого ч. 9 ст. 214 КПК України не має, а безпека неконтрольованого розголошення даних про викривача очевидна.

Окрім цього, п. 3-1 ч. 2 ст. 291 КПК України, передбачено, що в обвинувальному акті зазначаються анкетні відомості викривача (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство).

Враховуючи те, що обвинувальний акт вручається підозрюваним, то відомості про викривача стають відомими підозрюваним ще до судового розгляду, що створює небезпеку незаконного впливу на викривача з їх сторони.

Виходом з подібних ситуацій є застосування до викривачів заходів безпеки у вигляді забезпечення конфіденційності даних про особу, що передбачено ст. 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», а саме зміна анкетних даних викривача. Однак це вимушений захід.

Підсумовуючи, конфіденційність – це основа співробітництва правоохоронних органів з відповідальними громадянами, це основоположна гарантія прав викривача і суворий обов'язок для правоохоронців, а тому персональна інформація про викривача може бути відома тільки конкретній уповноваженій особі на таке співробітництво і зберігатися в порядку та в умовах, які забезпечують її конфіденційність.

Тому гарантія конфіденційності повинна бути безумовною та безвиключною, а персональна інформація про викривача може бути розкрита тільки за його згодою і тільки з метою вирішення питання про виплату йому грошової винагороди в суді. Також на викривача може бути покладений обов'язок не розголошувати відомості про факт і деталі конфіденційного співробітництва та вжити заходи безпеки.

Список використаних джерел

1. Презентація: Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. Національне агентство з питань запобігання корупції: [офіційний вебсайт]. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Corruption_Survey_2020_Presentation_Info-Sapiens.pdf, вільний.

Козут Юрій Іванович,

генеральний директор ТОВ «Консалтингова компанія «СІДКОН», член Всесвітньої Асоціації Детективів (WAD), здобувач Навчально-наукового інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Указом Президента України від 14.09.2020 р. №392/2020 [6] затверджено Стратегію національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», якою, у тому числі, визначені основні пріоритети розвитку національної системи кібербезпеки в державі, наголошено основне завдання розвитку системи кібербезпеки – гарантування кіберстійкості та кібербезпеки національної інформаційної інфраструктури, зокрема в умовах цифрової трансформації. Стратегією національної безпеки України передбачено завершити створення національної системи кібербезпеки, сформувати